

Op Pad met Hans Joosten in de Deurnsche Peel

CV Prof. Dr. H. Joosten

- 1973-1982 studie biologie, Radboud Universiteit Nijmegen
- 1984-1986 docent Natuurwetenschappen Open Universiteit Heerlen
- 1985-1987 wetenschappelijk medewerker Staatsbosbeheer
- 1987-1989 wetenschappelijk beleidsmedewerker ministerie LNV
- 1988-1996 wetenschappelijk medewerker laboratorium voor Paleobotanie en Palynologie, Universiteit Utrecht
- 1996-1998 promotie (Doctor rerum naturalium = PhD), University of Greifswald
- 1998-2002 promotie (Doctor habilitation = hoogleraar), University of Greifswald
- 1996-2002 wetenschappelijk assistent Institute of Botany, University of Greifswald
- 2002-2008 assistent professor Institute of Botany, University of Greifswald
- 2008-heden professor Peatland Studies and Palaeoecology, Ernst-Moritz-Arndt University Greifswald

Functies

- lid van het Intergovernmental Panel on Climate Change.
- expert-onderhandelaar bij de UN Framework Convention on Climate Change.
- secretaris-generaal van de International Mire Conservation Group.
- lid van het Coordinating Committee for Global Action for Peatlands of the Ramsar Convention

Strijd om het veen

Hans Joosten is hoogleraar *Moorkunde und Paläoökologie* aan de Ernst-Moritz-Arndt Universität in Greifswald (Duitsland). Hij houdt zich wereldwijd bezig met de studie en de bescherming van venen. In Nederland heeft hij zich jaren lang ingezet voor het behoud van de Peel. Hij is actief geweest in het deskundigenteam hoogveen van OBN.

Hans is geboren in de Peel en neemt ons mee naar het heuveltje waar hij als jongen zat. Hij is al heel lang actief in de Werkgroep Behoud de Peel, die hij in 1978 mee opgericht heeft. "Ik was niet zo geïnteresseerd in veen, want veen was hier normaal. Pas door mijn studie heb ik die hoogveenrestanten als iets bijzonders leren kennen. Eind jaren zeventig zijn we begonnen met beschermen. 'In de Peel is geen lieven heer', zegt men hier. Er gelden geen wetten in de Peel. We hebben dat uitgebuit door in 1979 de Deurnsche Peel te annexeren en te hervernatten door zelf dammen aan te leggen. In die tijd werden nieuwe vergunningen voor veenafgraving afgegeven en plannen voor verdere landbouwontginning gemaakt. We hebben alle drainages en uitbreidingen van de bio-industrie genadeloos aangevochten. Onze kracht was dat we hier woonden en het gebied heel goed kenden. Uniek was de verbinding van wetenschappelijke expertise, lokale kennis en inzet, en effectief politiek werk, zowel nationaal als Europees."

Hoe hebben jullie die strijd om de Peel aangepakt, wat wilden jullie bereiken, hoe zijn jullie omgegaan met maatschappelijke weerstand?

"De Groote Peel is de bekendste peel omdat het een nationaal park is. In de jaren tachtig hebben we bevochten

dat daar omheen een hydrologische bufferzone van twee kilometer breed werd gelegd. De Groote Peel was onderdeel van een metastrategie, omdat we wisten dat we in de strijd om bufferzones veren zouden moeten laten. Als je bekend maakt dat je gaat beschermen, anticiperen boeren en maken ze kapot wat je wilt beschermen. Tijdens die strijd om de Groote Peel zijn inderdaad vele honderden hectaren ontwaterd door de boeren. Ons eigenlijke doel was het complex van de Deurnsche Peel/Mariapeel, het belangrijkste veengebied van de Peel, zeker

te stellen. Het is gelegen op de Peelhorst. Hier heb je een veel smallere bufferzone nodig, omdat de hydrologische basis veel minder diep ligt. Bovendien kun je dit gebied hydrologisch gemakkelijk scheiden van de omgeving door het voorkomen van regionale waterscheidingen en ondoorlatende tektonische breuken. Terecht is hier voor natuurontwikkeling de meeste landbouwgrond ingezet.

In die tijd werkte ik bij NMF (Natuur, Milieu en Fauna) van het ministerie van LNV. Binnen dat ministerie vond een strijd plaats tussen landbouw en

natuur en onze werkgroep werd geïnstrumentaliseerd in dat gevecht. Daar kreeg ik grote stront mee. Ik was ambtenaar en actievoerder en je kunt geen strijd tegen je eigen ministerie voeren. Mijn antwoord daarop: je huurt mij in voor 40 uur per week en daar-

naast heb ik een burgerrecht en burgerplicht en mag ik mijn eigen mening hebben.

Ik kwam uit de streek, maar werd toch op de strijd aangekeken. Een tijd lang heb ik veel dreigementen gekregen.

Als ik een anonieme brief kreeg, kwam

de politie die halen, omdat ze bang was dat het een bombrief was. Er is ook wel eens geweld tegen ons gebruikt, maar gezien de enorme spanning die we opriepen, viel dat allemaal wel mee. Ze zeiden: "We haten wat je doet, maar je bent ook een van ons en

je mag dus meepraten.” Ik heb mijn vader, voorzitter van de jagersvereniging, het jagen hier een tijd lang onmogelijk gemaakt met de Natuurbeschermingswet. Zei hij: “Ik haat het dat je mij zo voor gek zet, maar als je mij niet zou aanpakken omdat ik je vader ben, zou ik je verachten. Als je een eerlijke mening hebt, moet je er voor gaan.” We hebben het nooit persoonlijk opgevat maar als een belangenverschil voortkomend uit de verschillende rollen die wij speelden binnen een maatschappelijke kwestie. Het is vanzelf heel pijnlijk als je tegen honderden boeren uit je omgeving en kennissenkring rechtszaken hebt lopen en dat werd ook niet altijd begrepen. Een

boer die zijn nieuwe boerderij door ons moest sluiten, dreigde zich op te hangen. Ik heb hem toen geholpen om een schadeclaim bij het ministerie in te dienen. Daar zat de fout en dat wist ik, want ik werkte daar. Hij heeft die schadevergoeding gekregen. Dat wij oprecht waren en ook zaken aanvoerden tegen vaders, broers en zussen, heeft ons respect gegeven. Dat we wonnen gaf ons macht, we werden serieus genomen. Boeren kwamen eerst naar ons, voor ze bij de gemeente een vergunning aanvroegen.”

Tijdens de wandeling zien we veel gedegradeerd veen, met adelaarsvaren, pijpenstrootje, pitrus en berk. Er zijn

ook flinke stukken die vernat zijn en er is open water. In een put ligt een drijf-til met veenmossen en veenpluis (zie foto p. 100), teken van herstel van het veen zelf.

Hoe staat de Deurnsche Peel er bij?

“Beter dan vroeger en vol hoop op wat komen kan. Het zal nog veel tijd kosten. Het perspectief, de richting, is belangrijker dan direct resultaat. Daar moeten we veel gevoeliger voor worden. Er ligt een taak voor het OBN daar indicatoren voor te ontwikkelen. Verdere degradatie moet je radicaal voorkomen, maar opbouw moet je tijd gunnen. Natuur is worden en worden is tijd.

De Deurnsche Peel hebben we vernat en daarna moet je het zijn gang laten gaan. Dan wordt het een wildernis, vol geschiedenis, nieuwe expressie en verrassing. Bij herstelmaatregelen moet je de (mogelijke) resultaten afwegen tegen wat je (zeker) verliest. Bij het inbrengen van natuurlijk materiaal, neem je de mogelijkheid weg dat het er spontaan komt. Dan krijg je iets van lagere waarde dan wanneer het er zich spontaan vestigt. Het grote probleem van de Nederlandse natuurbescherming is dat het er alleen nog om gaat dat je een bepaalde biodiversiteit krijgt. Maar natuurlijke biodiversiteit laat zich enkel realiseren met ingetogenheid. Probeer zo min mogelijk te

doen. Wacht liever wat af. Natuurbescherming in Nederland wordt steeds kunstmatiger. Als je iets alleen maar kunt realiseren door fake, dan liever niet. Ik verwijt natuurbeschermers dat ze vaak die afweging tussen proces en resultaat niet maken. En evenmin tussen natuur- en cultuurwaarden.”

Ja hoe zit het met die cultuurwaarden hier?

“Door de industriële turfwinning is een heel systematisch landschap ontstaan met kanalen, sloten en greppels. Ik heb de geschiedenis van de

turfwinning bestudeerd om het landschap te begrijpen en dan leer je dat de landschappen hier ook cultuurmonumenten zijn. Bij het veenherstel worden die cultuurwaarden nauwelijks in ogenschouw genomen. In het veen lopen bijvoorbeeld middeleeuwse paden waarlangs vroeger het veen werd afgevoerd, met daarnaast slootjes. Nu heeft iemand besloten dat al die sloten gedicht moeten worden, om afwatering tegen te gaan en zijn die eeuwenoude paden afgegraven om de sloten te dichten. Maar het is niet eens duidelijk of die sloten afwateren. Voor

het herstel van de natuur worden vaak onnodig cultuurwaarden vernietigd. Waarom zou je de geschiedenis vernietigen? Op het moment dat je een cultuurspoor wegmaakt, is het niet verdwenen, maar heb je er twee.”

Wat vind je van het werk van OBN, zou hun aanpak ook internationaal kunnen werken?

“Door mijn werk heb ik een redelijk overzicht van de natuurbescherming van venen in de wereld. Ook heb ik in het begin in het deskundigenteam hoogveen gezeten en krijg ik de meeste publicaties onder ogen. Ik kan niet anders dan concluderen dat het OBN-werk heel waardevol is. Het kennisnetwerk doet systematisch onderzoek naar problemen. Het is heel waardevol om strategieën te ontwikkelen. Onderzoek en monitoring zijn nodig en de uitwisseling tussen onderzoek en beheer loopt bij de goede beheerders goed. Die zijn geïnteresseerd en kennen de onderzoekers. Internationaal ligt dat anders. Daar is veel activisme van goedwillende onbenullen, die iedere keer het wiel opnieuw uitvinden of dezelfde fouten maken. Daar bestaat dat communicatiekanaal tussen onderzoek en beheer niet en heb je alleen wetenschappelijke publicaties, die voor beheerders ontoegankelijk zijn en ook niet bij de ambtenaren terecht komen. Er zijn wel verschillende

internationale initiatieven om kennisplatforms te creëren. Probleem is dat die kennis niet zonder meer algemeen toepasbaar is. Ik waarschuw voor absolute conclusies uit geografisch en inhoudelijk beperkt onderzoek. Hoogveentypes hier zijn anders dan die 100 kilometer naar het oosten. Onvoldoende relativering van kennis is een gevaar.

Buiten Nederland is eigenlijk heel weinig landschapecologie in de natuurbescherming te vinden. Systematisch onderzoek aan venen zoals wij in Nederland de laatste tientallen jaren hebben gedaan, naar oorzakelijkheden, processen en grote regionale hydrologische modellen, vindt elders in de wereld nauwelijks plaats. Een kennisnetwerk als OBN komt in Duitsland en elders niet voor.

Nederlanders zijn altijd voorlopers geweest. Ze hebben de venen kapotge maakt, ontginningstechnieken ontwikkeld en geëxporteerd, en nu spelen ze een belangrijke rol in de restauratie.”

JOS DEKKER & MARK VAN VEEN

Programmatie Aanpak Stikstof

De stikstofdepositie neemt landelijk gezien weliswaar af, maar is in driekwart van de Natura 2000-gebieden nog te hoog om de Europees afgesproken instandhoudingsdoelstellingen te halen. Voor die gebieden is de Programmatie Aanpak Stikstof (PAS) ontwikkeld. Aanleiding vormde de vastgelopen vergunningverlening voor economische activiteiten rond deze gebieden. Het doel van de PAS is ruimte voor economische ontwikkeling, een sterkere natuur en minder stikstof (pas.natura2000.nl).

De PAS heeft twee pijlers: vermindering van de stikstofuitstoot aan de bron en ecologische herstelmaatregelen. Een deel van de vermindering van de stikstofdepositie die dankzij de PAS wordt bereikt, mag worden ingezet voor (nieuwe) activiteiten met stikstofemissies. Natuurbeschermers vrezen dat deze ‘ontwikkelingsruimte’ gebruikt zal worden voor uitbreiding van de veestapel, waardoor de geplande afname van de stikstofuitstoot wel eens zou kunnen tegenvallen, en dat de herstelmaatregelen niet voldoende effectief zullen zijn (Redactie DLN, 2015).

De ecologische herstelmaatregelen voor de Groote Peel bestaan voornamelijk uit hydrologische herstelmaatregelen (anti-

verdrogingsmaatregelen), begrazing, kleinschalig plaggen en periodieke verwijdering van berkenopslag (DLG & Staatsbosbeheer, 2015).

Volgens Hans Joosten vergroot de PAS de problemen voor hoogvenen. “De PAS is bras (heel slecht). Ik was betrokken bij de internationale peer review van de PAS, die overigens nog steeds niet is uitgebracht. Een van de conclusies is dat je niet alles kunt oplossen met intensiever beheer. Je kunt niet blijven maaien of berken verwijderen bij een levend of zich herstellend hoogveen. Dat leidt tot verdichting van de bovenste veenlaag en de veenmoskussens en frustreert de ontwikkeling tot zelfregulatie.”

Literatuur

DLG & Staatsbosbeheer, 2015. PAS-analyse herstelmaatregelen voor de Natura 2000-gebieden 139 Deurnsche Peel & Mariapeel en 140 Groote Peel. Den Haag, ministerie EZ.

Redactie DLN, 2015. Redactioneel: Programmatie Aanpak Stikstof (PAS): een juiste balans tussen natuur en economie? De Levende Natuur 116(2): 42-43.